

ומקצועיות; וסדרת מפגשים עם יוצרים שפעילותם נושקת לתחום התכנון - יוצרים דוקומנטריים, משוררים, מעצבים וכד'

החיים מחוץ לתל אביב - הכנס השנתי, שעתיד להיערך ב-7-8 במרץ 2019, יעסוק ב"חיים מחוץ לתל אביב". בהמשך למדיניות האיגוד בשנים האחרונות, הכנס יערך בעיר העתיקה של באר שבע המציעה חוויה ייחודית המעצימה את תכני הכנס.

פעילות האיגוד פתוחה לכל חברה ואנו נשמח לכל משוב, ויוזמה לעשייה ולהשתתפות בפעילות האיגוד. חברי האיגוד מוזמנים להצטרף לעשיית הועד, ליוזם פעילויות הקרובות לליבם או לתחומי עשייתם, החל מהעלאת נושאים לדיון, והצעות לניסוח ניירות עמדה בנושא מעמד התכנון והמתכנן, דרך ייזום וריכוז מפגש או סיור, בתחומי העשייה או הידע של החברה, וכלה בתרומה שתסייע לנו רבות בכתיבה לניוזלטר ולאתר. אנו זקוקים לכם להצלחתנו.

תמי רחל

יושבת ראש משותפות, איגוד המתכננים

רפאל (רפי) לרמן ז"ל - דברים לזכרו

אדריכל רפאל (רפי) לרמן, בלט בנוף לא רק בשל גובהו הפיזי, פתיחותו החברתית ונועם הליכותיו. פגשתי לראשונה במסדרונות אגף התכנון והכלכלה של משרד התחבורה בשנת 1978, עת הוטלה עליו המשימה לתכנן פריסת צה"ל המחודשת בנגב, לקראת פינוי הבסיסים ושטחי האימונים מחצי האי סיני, כתוצאה מהסכם השלום עם מצרים

רפי נולד בירושלים בשנת 1936 ובגיל שמונה עבר לתל אביב לבית ליד חוף הים שהפך לגורם מעצב בהתבגרותו ואהבתו לשיט ולחפי הים התיכון. בתל אביב גדל התחנך ובגר, עבר את מסלול תנועת המחנות עולים, הדרכת סיורים בעיקר בנגב ובמדבר יהודה עד לגיוס וליציאה לגרעין הנח"ל המוצנח בקיבוץ יד חנה שנס בואכה טול כרם. כך השלים את הידע והזיקה לסיירות, לטבע הארץ ולנופיה. עם התפרקות הקיבוץ עזב רפי לתל אביב, והחל לעבוד במשרד אדריכלות הנוף של יחיאל ויוסף סגל.

רפי למד אדריכלות בטכניון העברי בחיפה, כאשר היה בשנים המתקדמות, פגש עלמה יפת תואר שזה עתה החלה לימודי האדריכלות. עדנה הפכה לימים בת זוגו לחיים, ויחד עמה הקים בשנת 1968 את משרד לרמן אדריכלים הפעיל מאוד עד עצם היום.

אך טבעי שהעבודות הראשונות בהן עסק רפי נגזרו מגישתו לטבע, למרחב הפתוח, ולחבלי הארץ החדשים באותן השנים, ברמת הגולן, החרמון והכנרת, ובדרום חצי האי סיני. היו אלה סקרי נוף נרחבים בהזמנת רשות שמורות

הטבע - אברהם יופה ומשה סלע, ובעקבותיהם גובשו תוכנית המתאר האזורית לרמת הגולן, לחרמון ולכנרת. ולאחריהן תוכנית אזורית לדרום סיני, לעיר אופירה בשארם א שייח, כמו גם נביעות ודי זהב. רפי ערך את תוכנית הפיתוח לכביש האורך המזרחי של חצי האי סיני מטבעה לשארם א שייח. הוא יצר תקדים ודוגמא נפלאה, השנייה בישראל (הראשונה היתה עקיפת קבר שיח עימאם עלי בשער הגיא בשנת 1964), להתחשבות מרבית בטופוגרפיה, בערכי הטבע ובסביבה.

תכנון התוואי הצריך לעיתים כניסה אל פנים הארץ, עלייה לגובה לא מבוטל תוך יצירת מעקף המשמר קטעי חוף בתוליים. במקביל עבד רפי על תכנון התוואי הצפוני של כביש עין פשחה – עין גדי באותו עקרון מנחה. כסייר ותיק הוא זיהה מיד את עוצמות הקרינה והטמפרטורה הגבוהה במרבית חודשי השנה, ומכאן את הצורך בהצללה. סככות הצל האופייניות לחופי סיני בעלות צלעות משולשים עוצבו ממסגרת קלה ממתכת אליה קובעו מחצלות קנים. נושא זה טופל כעבור 40 שנה במסגרת תקנות ותקני הבנייה הירוקה.

משרד לרמן אדריכלים תכנן את המרכז האזרחי של מדרשת שדה בוקר ואת שכונת המגורים בקריה. המרכז הוא תוצר של אדריכלות סטרוקטורלית, כולל מבנה חנויות ושירותים המקיפים רחבה מדברית מקורה בסככה ומוצלת.

עדנה ורפי עסקו בתכנון אזורי ושיקום מחנות הפליטים ברצועת עזה והעיר ימית מערבית לרפיח. עם ההחלטה על הסכם השלום עם מיצרים ופינוי סיני החל רפי בתכנון העתקת בסיסי צה"ל לנגב בהזמנת משרד הביטחון. התכנון בוצע בשיתוף פרופ' אברהם וכמן ואינג' גדעון השמשוני. היה זה פרויקט רחב הקף, החל בסקירת צרכי מערכת הביטחון, המצאי הפיסי בנגב, וצרכי צה"ל בבסיסים ובשטחי אימונים. מאידך היה צורך לאתר ולדאוג לשימור מרבי של ערכי הטבע, הנוף החי והצומח במרחבי הנגב. לא פחות בעייתית היתה הנחת תשתיות הדרכים, החשמל, המים, התקשורת והטיפול בשפכים; התמודדות תכנונית עם קליטה המונית של משפחות משרתי קבע שיעתיקו מגוריהם ליישובי הנגב – תקווה שנכזבה קשות.

דרכינו נפגשו שוב בשנת 1987 עת נדרשנו יחדיו – יעוץ ותכנון כלכלי, משרדו של יגאל כהן אורגד, ולרמן אדריכלים, לתת מענה לירידה דרסטית של מפלס המים באגם הכנרת בעקבות רצף שנות בצורת, ושאיבה שנתית של 440 מיליון מ"ק ע"י מוביל המים הארצי. במשך חודשים מספר עברנו יחדיו, רגלית את מרבית חופי הרחצה, החניונים, המעגנות והפרקים סביב האגם. תוצר העבודה החדשני היה עיצוב ותכנון מזחים לספינות התיור, שנצבו על כלונסאות שגובהן משתנה בהתאם למפלס. כאן שולב הידע הימי העמוק של רפי כשייט ואיש ים בעל ותק ניכר. אהבת הים הביאה את רפי מאוחר יותר להפלגות שייט משפחתיות של שבועות בים האגאי ובים התיכון המזרחי, והן הפכו לחלק בלתי נפרד מהווי משפחת לרמן המורחבת.

במקביל עסק רפי לרמן בהכנת תמ"א 28 – תוכנית מתאר ארצית לתחנת "קול אמריקה" VOA באזור חצבה שבערבה. העבודה התבצעה מול מנהלת "תומר" שהוקמה ע"י המדינה כדי לקדם פרויקט פיזי בעל השלכות מדיניות רחבות הקף, באזור בעל רגישות אקולוגית עליונה, בהיותו לב נתיב הנדידה העולמי של הצפרים בין אירופה לאפריקה. התוכנית הגיעה לשולחן בג"צ שקבע שיש לערוך סקר נדידת צפרים ע"פ 4 שנים. הפרויקט נותר על הנייר עם תום "המלחמה הקרה" והתפרקות ברית המועצות.

גולת הכותרת של עבודתם התכנונית של משרד לרמן, ושל רפי ועדנה אישית, היתה תוכנית המתאר הארצית לבנייה, פיתוח וקליטת העלייה המוכרת יותר תמ"א 31. התוכנית נמסרה למשרד בינואר 1991 בעקבות שטפון גלי העלייה מחבר המדינות. עד אותה עת דבקו כל הממשלות במדיניות פיזור האוכלוסייה: ל-4 מיליון תושבים; ל-5 מיליון, ל-6 מיליון. החידוש של הצוות הרב תחומי שניהלו רפי ועדנה היה נטישת מדיניות פיזור האוכלוסייה, ומיקוד הפיתוח במשולש ליבת המדינה שקודקודיו: נתניה-ירושלים-אשדוד. עקרון הפריסה של 4 מטרופולינים: ירושלים, תל אביב, חיפה בצפון ומטרופולין באר שבע בדרום. המניעה של הקמת ישובים חדשים, הזגשת חשיבות השטחים הפתוחים ואיכות הסביבה וצורך בפיתוח תשתיות. כביש חוצה ישראל (כביש 6), הרחבת נמל התעופה בן גוריון (נתב"ג 2000), נמלי הים של חיפה ואשדוד. התוכנית אושרה ע"י ממשלת ישראל ב-17.1.1993 וזכתה לראשונה לצוות מעקב שנדרש לדווח לממשלה כל 6 חודשים על קצב ההתקדמות.

לצד דברי השבח וההלל זכתה תמ"א 31 החלוצית לקיתונות של ביקורת: "היא מצלמת מצב קיים ושוחה עם הזרם, זה לא תכנון!"; "כביש חוצה ישראל שהומלץ ע"י עורכי התמ"א כונה ע"י הירוקים בשם "כביש הורס ישראלי" ופרויקט הרחבת נמל התעופה מערבה כונה בלעג "באג 2000".

רפי ועדנה עמדו בראש צוות עורכי תוכנית מטרופולין תל אביב יחד עם פרופ' אריה שחר ז"ל, תוכנית המתאר המחוזית למחוז תל אביב תמ"מ 5 ומחוז ירושלים תמ"מ 1/30, שאושרו בעשור הראשון של המאה העשרים; כמו גם תוכנית המתאר הארצית לחופים תמ"א 13 על מקטעיה, תמ"א 4/2 לשדה התעופה בן גוריון, תמ"א 15 לנמל תעופה נוסף, תוכנית לנמל אשדוד ועוד.

רפי כיהן כפרופ' אורח וכמנחה בפקולטה לאדריכלות בטכניון בחיפה. בשונה מעמיתיו – מעולם לא טרח להשתמש בתואר שפשוט לא התאים לאופיו הצנוע. הוא העדיף את התואר "חקלאי" או עובד אדמה, שכן היה בעל מטע אבוקדו גדול בן 35 דונם בקרבת קיבוץ נען. שמעתיו פעם קובל כי בניו, שכבר היו בוגרים, מעדיפים בסופי שבוע את הבילוי בחופי הים על הושטת כתף לעבודת קטיפה האבוקדו.

כאדריכלים רשומים לזכותם של רפי ועדנה מבני ציבור רבים. הבולטים המהווים ציוני דרך הם: מרכז המבקרים של רשות הטבע והגנים במצפה רמון, קונסרבטוריון המוסיקה העירוני ברח' שטריקר בתל אביב, מגדל האשפוז ע"ש טד אריסון בבית החולים איכילוב בתל אביב, קריית יורו-פארק על אדמות קיבוץ יקום בשרון, תוכנית אב ומבני מחקר ומעבדות במכון וייצמן למדע ברחובות, תוכנית אב וקריית הטכניון והפקולטה להנדסה אזרחית בטכניון בחיפה, בנין ABC על נתיבי אילון ומגדלי המשרדים אור וזיו ברמת החי"ל בתל אביב.

רפי שימש כחבר הנהלת לשכת האדריכלים והמהנדסים והיה פעיל בתרומה לשימור אתרי ראשית ההתיישבות בדרום. על תרומתו רבת השנים למלאכת התכנון בישראל זכה לתואר "יקיר התכנון" לשנת 2005 מטעם האיגוד לתכנון סביבתי בישראל (כיום איגוד המתכננים), עוד טרם כניסתה של בת זוגו עדנה לפעילות בוועד האיגוד.

כאיש עבודה מסור היה אדריכל לרמן משכים קום ומתייצב בשעה 07:30 במשרד, עוד כאשר היה במבנה הצנוע ברח' בית הלל בשכונת מונטיפיורי.

בדרך כלל הוא גם היה זה שמכבה את האור ונועל את המשרד בערב. אין תמה שהספיק לתכנן גם שכונות מגורים: רחובות ההולנדית, שכונה בגבעת שמואל, ברמת בית הכרם בירושלים; להכין את תוכנית המתאר לישובים רבים ביניהם להבים צפונית לבאר שבע, תוכנית המתאר לעיר הבה"דים בצומת הנגב. לאחרונה עוסקים רפי ועדנה בתוכנית רעיונית לקירוי נתיבי איילון ויצירת רצף שטחים ירוקים שכיוונו דרום צפון האמור להתחבר לרצף פארק הירקון וגני יהושוע שכיוונם מערב מזרח. מתקני התפלת מי ים באשדוד ובאשקלון רשומים גם הם על שמו.

מומחיותו של רפי בתכנון מבני ציבור רפואיים הובילה אותו לתכנון מבנה דוידוף לסרטן במרכז הרפואי בילינסון (רביץ) בפתח תקווה, כמו מרכז לחולי אלצהיימר במרכז הרפואי שיבא בתל השומר. איש עבודה היה רפי לרמן והוא נפל בחטף בעת מילוי תפקידו, בעיצומה של ישיבת עבודה במכון ויצמן למדע, תוך כדי דיון על תוכנית מבנה נוסף, בצהרי רביעי 30 למאי 2018.

הסתלקותו הפתאומית הותירה את כולנו: משפחתו הענפה, חבריו המרובים עמיתיו המתכננים והאדריכלים, המומים ולא קולטים: הרי הותיר שולחן עבודה גדוש ופתוח, והוא רק בן 82? עדיין מלא תוכניות?!

איגוד המתכננים משתתף בצערם העמוק של אדריכלית עדנה לרמן, בת זוגו לחיים והיו"ר הפרשת של האיגוד, ובצערן של בנותיו איילת וליאור ובניו אסף וגדעון.

רפי נטמן בבית העלמין האזרחי בגבעה הנישאה של קבוץ גבעת ברנר הצופה אל מרחבי עמק נחל שורק, ביום שישי י"ח סיוון תשע"ח.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

דניאל מורגנשטרן, יו"ר ועדת הביקורת

